

Вања Томић***Митар Новаковић**Педагошки факултет у Бијељини
Универзитет у Источном Сарајеву**Славица Јоловић****Славица Крунић**

УДК 37.033:502/504(497.6

DOI 10.7251/NS1502104T

Стручни рад

СТВАРАЊЕ ЕКОЛОШКЕ СВИЈЕСТИ КОД ДЈЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Апстракт: У жељи да побољша сопствени квалитет живота човек је себично и немарно користио природне ресурсе, што је резултирало рушењем равнотеже у природи и стварањем низа проблема који, парадоксално, сада угрожавају квалитет живота за који се толико борио. Да би се постигао одговарајући ниво еколошке свијести, знања и понашања са едукацијом је потребно почети од најранијег узраста. У процесу формирања еколошке свијести и еколошке културе најважнију улогу има систем образовања, чији је један од важнијих васпитно-образовних циљева васпитање и образовање у области екологије. Са едукацијом је потребно почети још од предшколског узраста имајући у виду развојне, психо-социјалне, моралне и когнитивне карактеристике предшколске дјеце.

Кључне ријечи: еколошка свијест, предшколско васпитање, циљеви еколошког освјешћивања дјеце.

Увод

Током историје однос човјека према природи пролазио је кроз неколико различитих фаза: од фазе хармоније, преко фазе нарушавања равнотеже током индустријског развоја и технолошког напретка, па све до кризе која је постала очигледна, пријетећи да угрози и сам опстанак човјека као врсте. Уколико се осврнемо на раније периоде људске историје, еколошки проблеми нису постојали, или су били присутни у знатно мањој мјери него што је случај у данашње вријеме. Разлог томе је неупоредиво мањи број становника у појединим дијеловима свијета, дакле животна средина је била мање загађена и угрожена. Процјењује се да је број

* vanjatmc@hotmail.com

становника у данашње вријеме достигао близу седам милијарди, а многа подручја су већ сада пренасељена и еколошки исцрпљена, што у великој мјери доводи до кризе еколошке свијести и морала (Afrić, 2002). Међутим, криза еколошке свијести не може се приписати само повећању броја становника, већ и развоју индустрије, технологије, науке и политике што у значајној мјери доприноси климатским промјенама на глобалном нивоу, те повећању степена присуства токсичних хемикалија. Човјек је својим дјеловањем измијенио изглед Земље и у знатној мјери оштетио биосферу. То се најприје односи на шуме као најсложеније и најпродуктивније екосистеме. На огромним површинама планете потпуно су уништени екосистеми попут шума, степа, мочвара и потпуно су замијењени вјештачким, као што су насеља, фарме и плантаже. Средоземна област која је у прошлости била покривена шумом, прекомјерном сјечом претворена је у антропогену пустињу и камењар. То је довело у питање опстанак многих биљних и животињских врста које се налазе пред ишчезавањем, а велики број је заувјек нестао (Novaković i Vidović, 2011). У жељи да побољша сопствени квалитет живота човек је себично и немарно користио природне ресурсе, што је резултирало рушењем равнотеже у природи и стварањем низа проблема који, парадоксално, сада угрожавају квалитет живота за који се толико борио (Marković, 2005). Из ових чињеница произилази и неопходност проучавања проблема утицаја човјека на природу, будући да је он дио ње, те да непосредан човјеков опстанак зависи од његовог односа према природи и свијести о значају његовог властитог утицаја на очување природних ресурса и равнотеже у цјелокупном екосистему (Šundalić, 2007).

У процесу формирања еколошке свијести и еколошке културе најважнију улогу има систем образовања, чији би један од најважнијих васпитно-образовних циљева требало да буде васпитање и образовање за еколошки начин живота. Да би се то постигло, потребно је што раније почети са процесом едукације, још од предшколског узраста, имајући у виду карактеристике психо-социјалног, моралног и когнитивног развоја у овом периоду, као и значај раног учења и његовог утицаја на касније способности за учење и развој (Trifković, 2009; Afrić, 2002). Одабиром одговарајућих метода, садржаја и облика учења, као и омогућавањем коришћења извора садржаја кроз непосредни додир са окружењем, васпитач у предшколској

установи у сарадњи са родитељима и широм друштвеном заједницом, развија код дјете свијест, љубав према природи и осјећање дужности да чувају и заштите природу, чији су неодвојиви дио (Milotijević, 2005).

Заштита животне средине и еколошко васпитање

Еколошко васпитање не би требало да се заснива само на упознавању природних и друштвених наука неопходних за разумијевање и рјешавање еколошких проблема и смањење степена загађивања животне средине, него да представља и доградњу етичких принципа и формирање новог система вриједности човјека у односу на природу и окружење (Trifković, 2009). Формирање еколошке свијести и стицање знања у области екологије, те формирање еколошког начина мишљења започиње у најранијем узрасту, па је, отуда веома значајна улога образовно-васпитних организација на свим формалним нивоима образовања (предшколско, основношколско, средњошколско и високошколско). Васпитно-образовни процес за циљ има планско развијање знања о човјековој средини у току читавог живота, како би се код дјете од најранијег узраста развили ставови о основним карактеристикама човјекове средине, односа у њој и односа према њој, на основу које ће човјек тежити очувању и унапређивању средине. Еколошко васпитање треба да пружи веома сигурна знања о основним еколошким питањима савременог друштва, развија критички став према растућој деградацији животне средине и указује на неопходност рационалног коришћења природних ресурса (Šehović, 2008). Подизање еколошке свијести подразумијева формирање нових етичко-културних вриједности, новог стила живота, нове слободне и одговорне личности. Да би се створио предуслов стварања новог односа према природи потребно је стварање адекватног програма еколошког образовања. Међународни програм еколошког образовања, који је 1995. године припремљен на глобалном нивоу, за основне циљеве еколошког образовања има: омогућавање сваком појединцу да достигне свјесност, знање и вјештине неопходне за активно учешће у заштити и унапређењу квалитета животне средине, стварање новог понашања и животног стила пожељног за животну средину, развијање еколошке етике и еколошке културе, јачање образовања за заштиту генерације, те унапређење квалитета живљења (Trifković, 2009).

Да би се формирала еколошки одговорна личност, са едукацијом

треба кренути од најраније младости, па је тако, с обзиром на озбиљност проблема, неопходно увођење еколошког образовања на свим нивоима, почевши од предшколског узраста, а у складу са развојним карактеристикама дјече тог узраста. Програмом предшколског васпитања и образовања Републике Српске, а у оквиру мреже исхода учења која обухвата четири аспекта развоја, као посебна класа исхода, уврштени су исходи еколошких активности. Исходи се могу дефинисати као циљеви учења и развоја дјетета, настали из уопштених циљева предшколског васпитања и образовања, структурираног и за дјецу прихватљивог наслијеђа до којег је човјечанство дошло и садржаја из дјететовог најужег социјалног миљеа. Изражени су у терминима дјечијег понашања и представљају све оно што предшколско дијете зна, умије или може да уради, или ће моћи да уради уз искуснијег вршњака или одраслог, и које ставове и вриједности има на одређеном узрасном нивоу након процеса учења (Spasojević, 2007). Као средство за постизање ових циљева дати су потенцијални садржаји еколошких активности које васпитач бира у складу са развојним карактеристикама дјетета. Ови садржаји воде ка томе да дијете показује поштовање и дивљење према свему живом, брине за друге људе, жива бића и околину, поставља питања и интересује се за окружење у коме живи, разумије и поштује утицаје природних законитости на људску заједницу, оснажују дијете у развијању система вриједности и стила свакодневног живота заснованог на њима, те подстичу код дјече активизам у активностима очувања животне средине (Spasojević, 2007). Такође, дјецу треба упознати са начинима на које човјек утиче на животну средину и њиховим посљедицама, са начинима загађивања воде, земљишта и ваздуха, као и о могућностима на које се загађење може смањити или избјегавати. Остваривање постављених циљева код дјече предшколског узраста постиже се кроз разноврсне активности, као што су: радионице, посматрање, разговори, организовање излета у природу, те игра као најпродуктивнији метод учења у овом узрасту.

Карактеристике учења у предшколском узрасту

Будући да се не памти, рано искуство је дуго сматрано за релативно неважно, јер се вјеровало да не може имати никаквог утицаја на понашање одраслог. У савременој психологији и предшколској педагогији овај став је

ревидиран, те се посебно високо оцјењује значај раног дјетињства због темпа којим се одвија психо-физички развој, као и стварања основе на којој ће се градити сва будућа својства личности. Сазријевање мозга је интензивно у најранијем периоду дјетињства и преко 50% је завршено до 4. или 5. године. То је, такође, и период у коме се формира највећи број неуронских веза и када је брзина њиховог стварања највећа, подстиче се развој важних центара у мозгу, неактивни неурони одумиру, а неактивни путеви се губе и касније их је немогуће формирати. Од стимулације неурона и формирања командних веза зависи и то хоће ли дијете досегнути своје биолошке потенцијале или не (Каменов, 2008; Рајовић, 2009). Утврђено је да многе особине образоване, културне и друштвено потврђене личности имају своје коријене у дјетињству, прије почетка формалног школовања. Учење у раном дјетињству је основа за учење одраслих а учење одраслих је ефикасно и брзо управо захваљујући ефектима трансфера раног учења на касније учење. Познато је да ефекти трансфера раног учења могу бити позитивни, али и негативни, што зависи од услова у којима дијете расте. Појам трансфер учења, у психолошком смислу, подразумејева утицај једног ранијег искуства на неко касније учење и понашање, развој способности и особина личности. Када неко претходно учење олакшава и убрзава неко касније учење, онда говоримо о позитивном трансферу. Ако првобитно учење омета и отежава накнадно учење друге активности, на примјер, стечена навика омета усвајање неке нове навике, онда је ријеч о негативном трансферу. Позитивни и негативни утицаји трансфера уочени су у готово свим психичким процесима, али и у моторичким радњама, вјештинама и навикама, као и у многим цртама и особинама личности (Stojaković, 2010).

Предшколски узраст је доба када дјеца науче сразмјерно више него у неким другим периодима свог живота, али се ово учење разликује и по начинима од каснијих, школских облика стицања знања. Карактеристике учења у раном дјетињству су природна преданост игри, учење путем искуства, активизам и природна жеља дјетета за кретањем, истраживањем и упознавањем свијета око себе, доживљај јединства са природом и одсуство страха од појава које у њој проналазе. Када је у питању социјално-емоционални развој, а у оквиру њега и морални, карактерише га утицај ауторитета, односно хетерономна моралност. То значи да је за дијете

исправно оно што родитељ или васпитач сматра исправним, што даје простор за утицај на рано формирање пожељних навика. Родитељи, а затим и васпитачи, моделују дјечје понашање као узор на које се дијете угледа, али и као медијатори између културног модела средине и дјетета. Због раширене предрасуде међу родитељима да дијете прво треба да се изигра па тек онда да иде у школу и почне да учи, те повезивања појма процеса учења са мучном и напорном активношћу, умјесто са игром као природним начином на који дијете стиче знања и искуства, понекад је тешко пробудити код родитеља свијест о значају раног учења. Да би се сензибилитет родитеља за значај раног учења појачао, неопходна је сарадња родитеља и васпитно-образовних институција, односно подршка васпитно-образовних институција развоју компетенција родитеља за рани старт како би помоћ родитеља дјечи у савлађивању академских изазова била базирана на задовољењу потреба дјетета као што су потреба за игром, потреба за спознајом и потреба откривањем новог (Suzić, 2010).

Природа и други извори васпитних садржаја

Имајући у виду да предшколска дјеца уче на основу искуства, у оним садржајима у које су укључена као актери, могуће је одредити изворе васпитних садржаја међу којима је један од најзначајнијих и најдоступнијих сама природа и свијет који их окружује. Учење у природи старо је колико и човјечанство, јер је услов егзистенције, одржавања и напретка првих људских заједница било преношење искустава и знања старијих генерација на потомке. Прије појаве школе, као институционалног начина васпитања и образовања постојала су кроз историју бројна искуства учења у природи. Данас настава у природи спада у помоћни вид образовања који се организује ван вртића са циљем да се допуне и побољшају садржаји рада у редовној настави. Одлазак и боравак у природи, и указивање на њену љепоту подстиче дјецу на одговорније понашање и бригу о својој околини. Настава у природи је специфичан вид наставе који се, као и свака настава, ослања на дидактички троугао – наставни садржај, ученик, наставник. Свака локација на којој се изводи настава има особену флору и фауну, тако да је од великог значаја да васпитач прилагоди наставни рад датим природним условима (Vukanović, 2011). Уколико не постоји могућност посјете мјестима гдје ће дјеца доћи у

додир са нетакнутом природом, или то представља извор потенцијалне опасности по здравље и безбједност дјеце, могуће је организовати посјете градским парковима, ботаничким баштама, сеоским домаћинствима, фармама, националним парковима и парковима природе. Док су напољу, дјеца ће видјети, чути, омирисати и додирнути ствари које им нису на располагању док се играју у затвореном простору.

Поред саме природе, драгоцени су и богати и остали потенцијални извори наставних садржаја у које убрајамо друштво и свакодневни живот, културни модел, идеје и идеале, те умјетност (књижевност, музика, ликовна умјетност, позориште и филм). Бројна су дјела књижевности за дјецу која шаљу непроцјењиво корисне дидактичке поруке у погледу формирања добрих и здравих навика и развоју позитивних емоционалних ставова према биљном и животињском свијету. Као примјер можемо узети дјела Јована Јовановића Змаја, Десанке Максимовић и других писаца за дјецу, те ризницу народне књижевност која обилује мотивима из природе и народним обичајима везаним за природу. Бајке, басне, приче, пјесме и остале књижевне врсте намијењене дјечи шаљу поруку о томе какав треба бити однос између човјека и природе да би живот складно функционисао, а често су јунаци оваквих дјела, а самим тим и преносиоци поруке, сами представници појединих врста биљног и животињског свијета попут лептира, руже, лабуда, зеца, корњаче, медвједа. Захваљујући митском начину мишљења које карактерише анимистички поглед на свијет својствен дјетету предшколског узраста, што значи да дијете животињама и биљкама придаје особине људи, а неживој природи особине живих бића, оно је у стању да успостави емоционалну блискост и пријемчивост за поруке које му овакви јунаци преносе.

Поред књижевних дјела, ту су и дјела ликовне и музичке умјетности, затим филмови намијењени дјечи те документарни филмови о природи, који су као садржај доступни и у затвореном простору у коме дјеца проводе највише времена. Одговорност родитеља и васпитача је да правилним избором ових садржаја омогуће дјетету да упозна природну средину, односе који у њој владају, развије позитиван емоционални став и одговорност у односу на окружење, те стекне навике да активно учествује у очувању и унапређењу природне средине.

Методe и облици рада са предшколском дјецом

Методe и облици рада са предшколском дјецом у функцији развоја еколошке свијести путем одговарајућих извора наставних садржаја су разноврсне, а имајући у виду краткотрајност дјечијег интересовања и њихову честу потребу за промјеном врсте активности, неопходно их је користити наизмјенично да би се дјечја пажња одржала и усмјерила ка жељеном циљу. У ове методe спадају демонстрација, истраживање, разговор, вјежбање и навикавање, драмски метод односно играње улога, подстицање и развијање стваралаштва, екскурзије, излети, школе у природи.

Активности које се изводе морају бити прилагођене узрасту дјетета, његовим интересовањима и сазнајним могућностима. Већ у узрасту од двије године дијете може кроз игру да научи да баци отпатке у канту или да разврстава чисте и прљаве ствари – мајице, бочице и сл. Дијете до три године може да изводи активности у пјешчанику, на травњаку, у цвијетњаку, да упознаје биљке, инсекте, животиње и њихова станишта, да упознаје чулом додира различите природне и вјештачке материјале: камен, дрво, папир, пластику, гуму, крзно, опипава њихову текстуру. Уз помоћ одраслих може да учествује у његовању и заливању биљака, цвијећа и зеленила (Spasojević, 2007).

Дјеца узраста до шест година могу да учествују у сложенијим активностима кроз које ће учити о екосистему као заједничком станишту и опстанку живог свијета који је условљен одржавањем динамичке равнотеже. У овакве активности спадају испитивање живог свијета у жбуну, испод камена, у поточићу, барици, учовавање прилагођености живих бића на услове климе, окружења, потенцијалних непријатеља, разговор о улогама које поједине биљке и животиње имају у човјековом животу као и човјековим могућностима да допринесе њиховом опстанку и развоју. Ту су, такође, и активности које се односе на сагледавање начина на које се људи ослобађају отпадака, учовавање главних загађивача воде, земље и ваздуха, као и посљедица њиховог дјеловања, упознавање са правилима понашања којима се штити животна средина и њени становници. Неке од активности у којима дјеца веома радо учествују су сађење биљака и дрвећа у сарадњи са одраслима, остављање хране птицама током зиме, организовање фотосафарија у природи ради посматрања животиња, учествовање дјецe у народним обичајима који изражавају однос према природи (Spasojević, 2007). Због природне дјечије тежње да оно што раде прикажу другима и добију

потврду и признање за своје дјеловање, дјеци су посебно занимљиве активности у којима се примјењује драмски метод, те тако они кроз играчке и мале позоришне представе стичу сазнања, понекад преузимајући улоге биљака и животиња, уче о односима о природи или практично показују и увјежбавају пожељне моделе понашања у различитим ситуацијама. Игре улога, које могу бити спонтане или усмјерене и организоване од стране васпитача, примјењују се јер дијете нема могућност да учествује равноправно као и одрасли у околној стварности. Тако ове игре, поред тога што представљају рад и дјеловање одраслих људи, још више се баве друштвеним односима које дијете запажа код њих и тиме постају својеврстан начин увођења дјете у свијет одраслих, како у погледу обавеза и одговорности тако и у погледу права (Kamenov, 1997).

Са друге стране, никако не смијемо занемарити свакодневно искуство дјетета. Предшколско дијете је активно биће које највећу количину знања стекне из активности и непосредног контакта са својом околином. Да би настава постигла поуздане и трајне резултате, потребно је педагошки рад прилагодити дјечијем природном начину стицања знања. Потребно је да ученик из искуства упозна елементе на које може да надограђује даље знање. Дјеца лако и поуздано савладавају градиво које је сродно са представама које она већ имају. Због тога је задатак васпитача да помогне ученицима да по принципу очигледности стекну што више различитих представа и из области природних појава, јер то представља основу за успјешно изграђивање еколошке свијести код предшколског дјетета. Представе о природи и нашем утицају на природу, дјеца треба да стекну посматрањем природе и околине, јер представе стечене сопственим искуством имају већу вриједност за даљи интелектуални напредак. С обзиром да није свако посматрање природних појава и околине корисно за наставу, оно мора да буде озбиљно, усмјерено према задатку и по плану. Квалитетно посматрање се може постићи методски одређеним задацима за посматрање. Прилике за таква вјежбања налазе свуда: у соби, кухињи, подруму, дворишту и учионици, а за то се могу употријебити разне биолошке и географске појаве, као и урбана средина. Уз посматрање потребно је припремити низ питања како би се дјеца усмјерила на детаље које треба да посматрају и како би их васпитач навео да доведу у везу природу и човека и да увиде њихов међусобни утицај.

Осим испланираних методичких јединица које за циљ имају формирање еколошке свијести код предшколског дјетета, потребно је радити на томе свакодневно и кроз рутинске активности. С обзиром да дијете своје понашање формира, прије свега, имитацијом и угледањем на одрасле у својој околини, потребно је да одрасли тога буду свјесни и да својим поступцима дају добар примјер младој генерацији. Васпитач својим примјером треба да

утиче на дјецу и да се сам у свим ситуацијама придржава принципа које жели да развије код дјеце. Утицај на одрасле у дјететовој околини је ограничен. Уколико је могуће, било би добро организовати групне заједничке активности родитеља и дјеце које за циљ имају еколошко унапређење околине (на примјер, сађење дрвећа, цвијећа, уређење парка, чишћење јавних површина, поправка објеката...). На тај начин би се подигла еколошка свијест родитеља, особа на које се дјеца угледају, што би посредно позитивно утицало на дјецу. Са друге стране, дјеца учење повезују са емоцијама, тако да би позитивне емоције везане за овакву активност имале вишеструко позитиван ефекат на даљи развој дјетета. Још једна од активности која би се могла примијенити како би се под утицајем одраслих развила еколошка свијест код предшколског дјетета је повезивање предшколске установе са разним еколошким и невладиним организацијама које за циљ имају очување природе и подизање еколошке свијести грађана. Та сарадња би се могла огледати у разним заједничким радионицама, активностима у којима би учествовала и дјеца или активностима које би дјеца само посматрала и разговарала о њима.

Током дана у животу дјетета постоји низ активности кроз које је могуће утицати на развој еколошке свијести и то ефектније и дуготрајније него кроз усмјерену педагошку активност. Тако, на примјер, вођење рачуна о личној хигијени и хигијени простора у коме се борави, коришћење еколошких играчака и материјала за рад, штедња природних ресурса (тако што ће се угасити свјетло када се изађе из просторије и искључити апарат који се тренутно не користи, заврнути воду за собом, цртати на обе стране папира, поновно коришћење неких материјала, рециклажа на нивоу установе...), вођење рачуна о личном здрављу, код дјеце ће се формирати суштинско поштовање према природи и планети на којој живимо. Формираће начин живота који ће бити у складу са еколошким принципима.

Закључак

Све негативне посљедице које са собом носи индустријализација и претјерана експлоатација, нажалост, понајвише се одражавају управо на најмлађим нараштајима. Уколико се пође од премисе одрживости, као логичан слијед намеће се и потреба за промјенама. Шансу за то могуће је потражити управо у образовању. Да би се развила еколошка свијест и одговорност која ће резултирати проеколошким начином понашања, неопходно је почети са њеним развојем од најранијег дјетињства. Најновија научна сазнања све јасније указују на то колики је значај раног учења на

касније учење и понашање, развој способности и особина личности. Систем учења потребно је прилагодити карактеристикама развоја дјецe предшколског узраста како би оно дало што боље резултате. Како осјећања и емоције имају незамјенљиву улогу у успостављању еколошких норми и еколошке етике, за њихово усвајање посебно је важна адекватна педагошка комуникација са носиоцима ових вриједности. Еколошко васпитање и образовање треба да пружи веома сигурна знања о основним еколошким питањима савременог друштва, развија критички став према растућој деградацији животне средине и указује на неопходност рационалног коришћења природних ресурса. Треба научити дјецу да што будемо бољи према природи, тада ће нам природа све то вишеструко узвратити.

Литература

- Afrić, K. (2002). *Ekološka svijest – Pretpostavka rješavanja ekoloških problema*. Ekonomski pregled, 53 (5/6), 578–592.
- Dorđević, J. (2002). Nova ekološka etika i zaštita životne sredine, *Teme*, vol. 26, br. 2, 235–244.
- Kamenov, E. (1997). *Metodika 2. deo*. Filozofski fakultet Novi Sad.
- Kamenov, E., Spasojević P. (2008). *Predškolska pedagogija*. Pedagoški fakultet u Bijeljini.
- Marković, Ž. D. (2005). *Socijalna ekologija*. Peto preradeno i dopunjeno izdanje. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Milotojević, V. (2005). *Ekološka kultura*. Fakultet zaštite na radu Niš.
- Novaković, M., Vidović, S., & Petronić, S. (2011). *Osnovi biologije i ekologije*. Istočno Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Pavlović M. (2002). *Resursi i ekologija*. Tehnički fakultet „Mihajlo Pupin” Zrenjanin.
- Rajović, R. (2009). *IQ deteta – briga roditelja*. Abeceda. Novi Sad, 4–48.
- Sbragia, Alberta M. (2000): Environmental Policy. Economic Constraints and External Pressures; in: Helen Wallace and William Wallace (eds.): *Policy-Making in the European Union*, 4th edition, Oxford, pp. 293–316.
- Spasojević, P., Pribišev-Beleslin, T. i Nikolić, S. (2007). *Program predškolskog vaspitanja i obrazovanja*. Istočno Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Stojaković, P. (2010). *Psihologija za nastavnike*. Banja Luka: Grafid, 110–159.
- Сузић, Н. (2010). Академска будућност зависи од раног старта. *Нова школа* 7(5). Бијељина: Педагошки факултет, 160–175.

- Trifković, S., & Živanović, C. (2009). Ekološka kriza i značaj ekološkog obrazovanja u Republici Srpskoj. ICAMA Internacionalna konferencija, Banja Luka, 641–664.
- Вукановић, А. (2011). Могућност кориштења природних добара за развој еколошке свијести. *Нова школа* 8(6). Бијељина: Педагошки факултет, 54–64.
- UNESCO-UNEP “Global change”, *International enviromental education programme*, Paris, 1995.
- Šehović, S., Marjanović, R., & Biočanin, R. (2008). Ekološko obrazovanje u funkciji zaštite i unapređenja životne sredine. *Tehnika i informatika u obrazovanju*, Čačak, 223–235.
- Šundalić, A., Pavić, Ž. (2007). Ekološka svijest mladih: između održivog razvoja i tehnocentrizma. *Socijalna ekologija*, Vol 16 No. 4 (270–296). Zagreb.

Vanja Tomić, Mitar Novaković, Slavica Jolović, Slavica Krunic
CREATING ENVIROMENTAL AWARENESS AMONG PRESCHOOL CHILDREN

Summary

During the industrial development and technological progress disturbance of the ecological balance has become increasingly prominent, threatening the survival of man as a species. Careless usage of natural resources resulted in the demolition of balance in nature and it created series of problems which, paradoxically, now are threatening the quality of life. In order to achieve the appropriate level of environmental awareness, knowledge and behavior, it is important to start with education from an early age. In the process of forming environmental awareness and ecological culture, a system of education, whose one of the most important goals is education in the field of ecology, has the most important role. We need to start with education even from preschool age, bearing in mind the developmental, psycho-social, moral and cognitive characteristics of preschool children.

Key words: *ecological awarness, preschool education, educational goals.*